

TÜRKİYAT MECMUASI

liğe uğramamıştır. Kapak şekli bazı küçük farklılıklarla son sayıya kadar devam etmiştir. *Türkiyat Mecmuası*'nın 1950'lere kadar neşredilen ciltlerinde daha çok tarih, sanat tarihi, coğrafya, dil ve eski Türk edebiyatıyla ilgili konularda araştırma ve incelemelerin yayımlandığı, özellikle yeni Türk edebiyatı alanındaki makalelerin IX. ciltten sonra yer aldığı dikkati çekmektedir. 1997'de çıkan son sayı kitâbiyat bölümündeki birkaç yazı dışında tamamen edebiyat ve dil ağırlıklıdır.

Türkiyat Mecmuası yılda en az iki defa çıkacağı belirtilmiş olmasına rağmen bu karar gerçekleştirilememiştir. M. Fuad Köprülü (altı cilt, 1925-1939), M. Cavit Baysun (beş cilt, 1951-1958) ve Ahmet Caferoğlu'nun (üç cilt, 1969-1972) müdürlükleri döneminde nisbeten düzenli çıkmış, bugüne kadar ancak yirmi cilt yayımlanabilmiştir: I. cilt 1925, II. cilt 1928, III. cilt 1935, IV. cilt 1934, V. cilt 1936, VI. cilt 1939, VII. ve VIII. ciltler birlikte 1942, IX. cilt 1951, X. cilt 1953, XI. cilt 1954, XII. cilt 1955, XIII. cilt 1958, XIV. cilt 1965, XV. cilt 1969, XVI. cilt 1971, XVII. cilt 1972, XVIII. cilt 1976, XIX. cilt 1980, XX. cilt 1997. Mecmuanın bazı ciltleri özel sayı niteliğinde hazırlanmıştır. IV. cilt 18 Ağustos 1934'te Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan II. Dil Kurultayı'na, X. cilt M. Fuad Köprülü'nün 60. doğum yıl dönümünün kutlanmasına, XV. cilt Haziran 1968'de vefat eden M. Fuad Köprülü'nün hâtırasına, XVII. cilt Malazgirt Meydan Savaşı'nın 900. yıl dönümüne, XVIII. cilt *Türkiyat Mecmuası*'nın kuruluşunun 50. yıl dönümüne ithaf edilmiş, XX. cilt, *Türkiyat Enstitüsü*'nün kuruluşunun 70. yılı münasebetiyle başta M. Fuad Köprülü olmak üzere vefat eden *Türkiyat* mensuplarının hâtırasına sunulmuştur. *Türkiyat Mecmuası*, Türkiye'de ve dünyada Türkoloji alanındaki önemli faaliyetleri duyuran ve bu alanda araştırma yapanlar için başta gelen bir kaynak olma özelliğini uzun süre korumuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Sevim İlgürel, "Türkiyat Enstitüsü", *TK*, sy. 158 (1975), s. 103-105; a.mlf., "Türkiyat Mecmuası Bibliyografyası", *TED*, sy. 7-8 (1977), s. 233-262; Mustafa Özkan, "Kuruluşunun 70. Yılında Türkiyat Enstitüsü", *TM*, XX (1997), s. 1-11; Osman Fikri Sertkaya, "İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü", *İstanbul Al-manach*, sy. 2, İstanbul 1998, s. 38-39; Fatih Tığlı, "İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Mecmuası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, IV/8, İstanbul 2006, s. 593-606; Sadettin Buluç, "Türkiyat Enstitüsü", *TA*, XXXII, 312.

İSMAİL GÜLEC

TÜRKİYE

Topraklarının bir kesimi Avrupa'da, bir kesimi Asya'da bulunan Ortadoğu ve Akdeniz ülkesi.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. KÜLTÜR ve MEDENİYET

1. Dil ve Edebiyat

2. Sanat

3. Eğitim ve Öğretim

Üç taraftan denizlerle çevrili olan (Kara-deniz, Ege denizi ve Akdeniz), kuzeybatıda Bulgaristan ve Yunanistan; doğuda Gürcistan, Ermenistan, Nahcivan Özerk Bölgesi (Azerbaycan), İran; güneydoğuda Irak ve Suriye ile komşu olan ülkenin resmî adı Türkiye Cumhuriyeti, yüzölçümü 769.604, göller ve barajlar dahil 780.576 km², nüfusu 73.722.988 (31 Aralık 2010), başşehri Ankara (4.115.187), nüfusu 500.000'i aşan diğer şehirleri İstanbul (12.473.650), İzmir (2.774.103), Bursa (1.667.311), Adana (1.484.740), Gaziantep (1.324.520), Konya (1.036.027), Antalya (928.229), Diyarbakır (843.460), Mersin (843.429), Kayseri (826.523) ve Eskişehir'dir (629.609).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

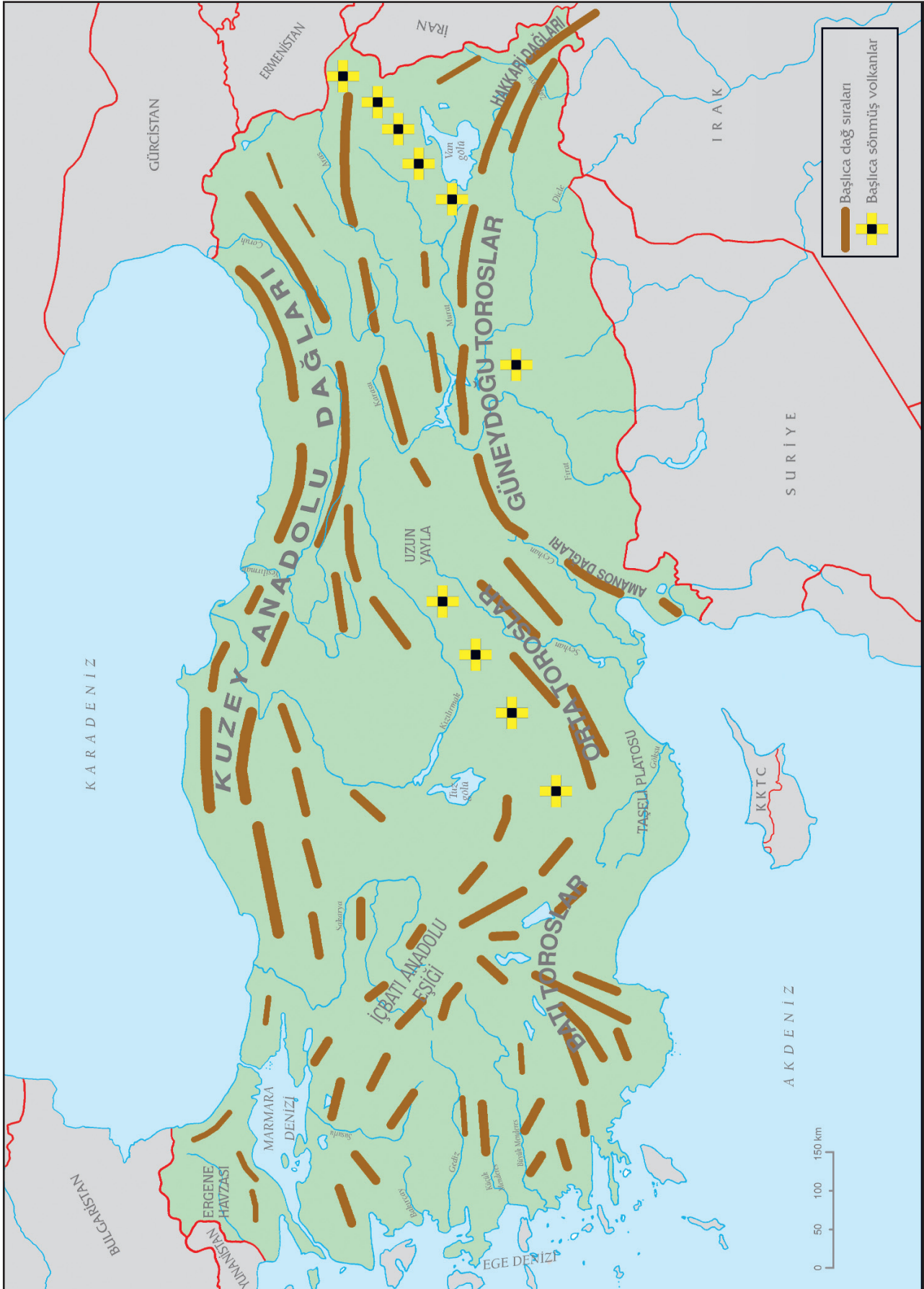
Hem Asyalı hem Avrupalı hem Ortadoğulu hem Akdenizli olan yegâne ülkedir. Türkiye'ye coğrafi, tarihî ve kültürel özelliklerini kazandıran da bu konumundan kaynaklanan ve başka hiçbir ülkeye benzemeyen ayrıcalıklı durumudur. Türkiye'nin bir başka özelliği, ülkenin kara kütleleri ortasında yer almasına rağmen aynı zamanda denizlerle çevrilmiş olmasıdır. Akdeniz, Eski Dünya karaları içine derin biçimde sokulmakta ve kolları ile (Karadeniz, Marmara, Ege ve Boğazlar) Türkiye'yi üç taraftan kuşatmaktadır. Bu durum Türkiye'nin dış dünya ile kolayca ilişki kurmasını sağlar. Coğrafi mevkiinden kaynaklanan diğer bir özellik de ülkenin bazı önemli yollar üzerinde bulunmasıdır. Avrupa ve Akdeniz dünyası ile Hint ve Çin gibi Uzakdoğu ülkelerini birbirine bağlayan yolların tarih boyunca Türkiye'den geçmesi, Akdeniz dünyasını Karadeniz kıyılarına bağlayan Boğazlar'ın varlığıyla ilgili deniz yolunun birinci yolla burada kesişmesi de başka ülkelerde rastlanmayan bir durumdur. Kara sınırlarının uzunluğu 2875 km. olan Türkiye'nin doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 1600 km., kuzey-güney doğrultusundaki genişliği 650 km. kadardır. Ülkenin en doğu ucu, Küçük Ağrı dağının 34 km. doğusunda yer alan Türkiye-İran-Azer-

Resmî adı	: Türkiye Cumhuriyeti
Başşehri	: Ankara
Yüzölçümü	: 780.576 km ²
Nüfusu	: 73.722.988 (31 Aralık 2010)
Resmî dili	: Türkçe
Para birimi	: Türk Lirası = TL 1 TL = 100 Kuruş

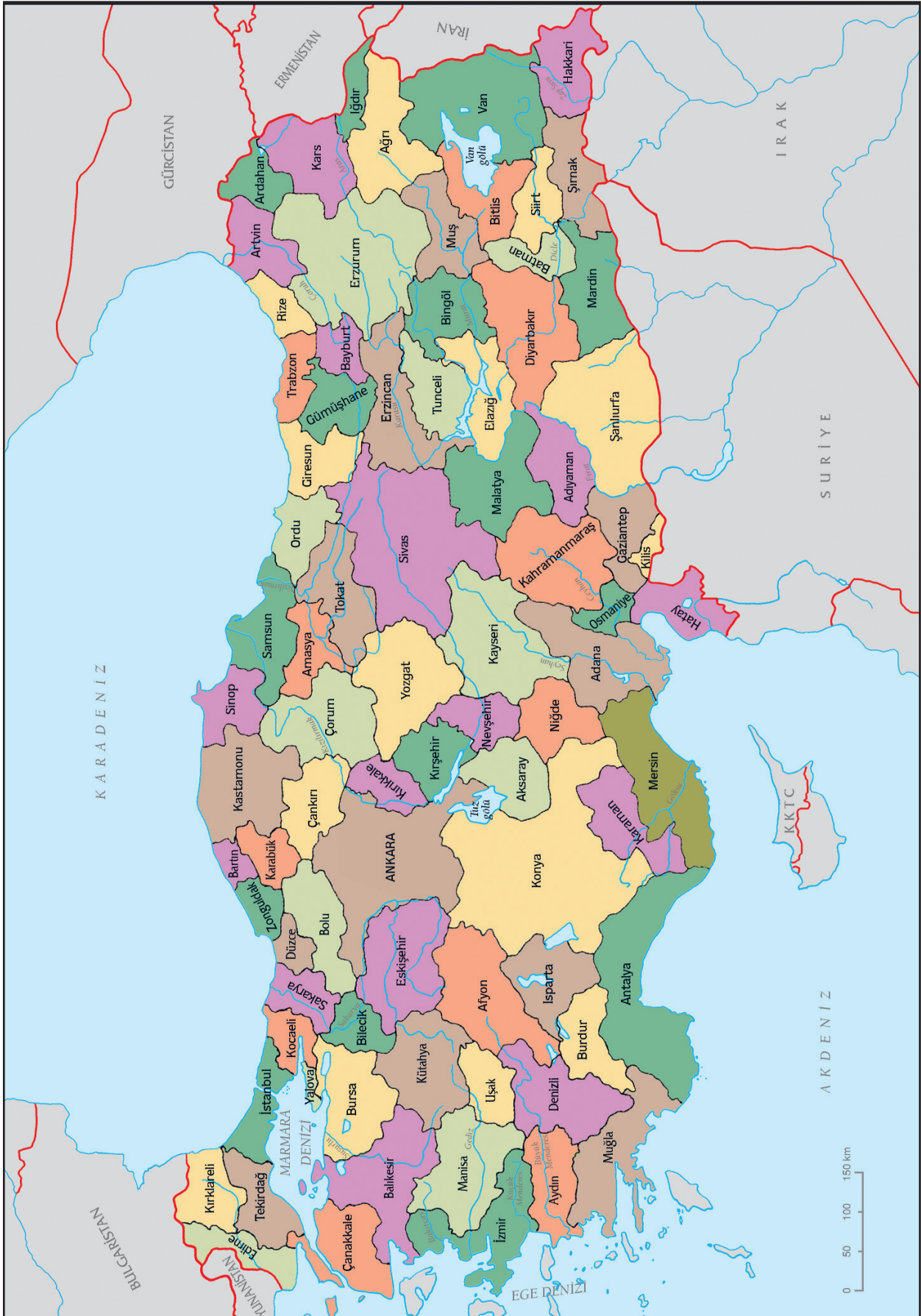
baycan (Nahcivan) sınırlarının kavşak noktası, en batı ucu Gökçeada'nın (İmroz adası) batısındaki Avlaka Burnu, en kuzey noktası Sinop ilindeki İnceburun, en güney noktası Hatay ili Yayladağı ilçesinin Topraktutan köyünün güneyidir.

Türkiye yüzey şekilleri bakımından yüksek bir ülke, ayrıca yüzey şekilleri çeşitli bir memlekettir. Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1131 metredir. Bu rakam Avrupa kıtasının ortalama yükseltisinin (330 m.) yaklaşık 3,5 katı, Asya kıtasının ortalama yükseltisinden (1050 m.) çoktur. Türkiye'de deniz seviyesiyle 250 m. yükseklikler arasındaki alanlar ülkenin ancak % 10'u kadar bir yer kaplamakta, buna karşılık 1000 metreden daha yüksek alanlar ülke topraklarının yarısından fazlasını (% 55,5) meydana getirmektedir. Türkiye topraklarının % 3'ü Trakya'da, % 97'si Asya'da bulunmaktadır. 23.721 km² genişliğindeki Trakya günümüzde Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne illeriyle İstanbul ilinin yirmi dört (Bağcılar, Bakırköy, Bahçelievler, Bayrampaşa, Avcılar, Arnavutköy, Başakşehir, Beşiktaş, Beylikdüzü, Beyoğlu, Büyükçekmece, Çatalca, Eyüp, Esenler, Esenyurt, Fatih, Gaziosmanpaşa, Güngören, Kâğıthane, Küçükçekmece, Sarıyer, Silivri, Şişli ve Zeytinburnu), Çanakkale ilinin iki (Eceabat ve Gelibolu) ilçesini sınırları içine alır. Trakya'nın adı eski dönemlerde burada yaşayan Traklar'dan gelir. Milâttan önce ikinci binyılda yöreye hâkim olan bu kavim bağımsızlığını yitirdikten sonra da yerleştikleri alan onların adıyla anılmıştır. Millî sınırlar dışında kalan ve Türkiye Trakyası'nın batıya doğru devamı olan kesime Batı Trakya denir. Lozan Antlaşması'na göre çizilen ve Meriç ırmağının talveg hattını izleyen Türkiye-Yunanistan sınırının batısında kalan Batı Trakya'ya karşılık Türkiye sınırları içinde kalan bölüm için Doğu

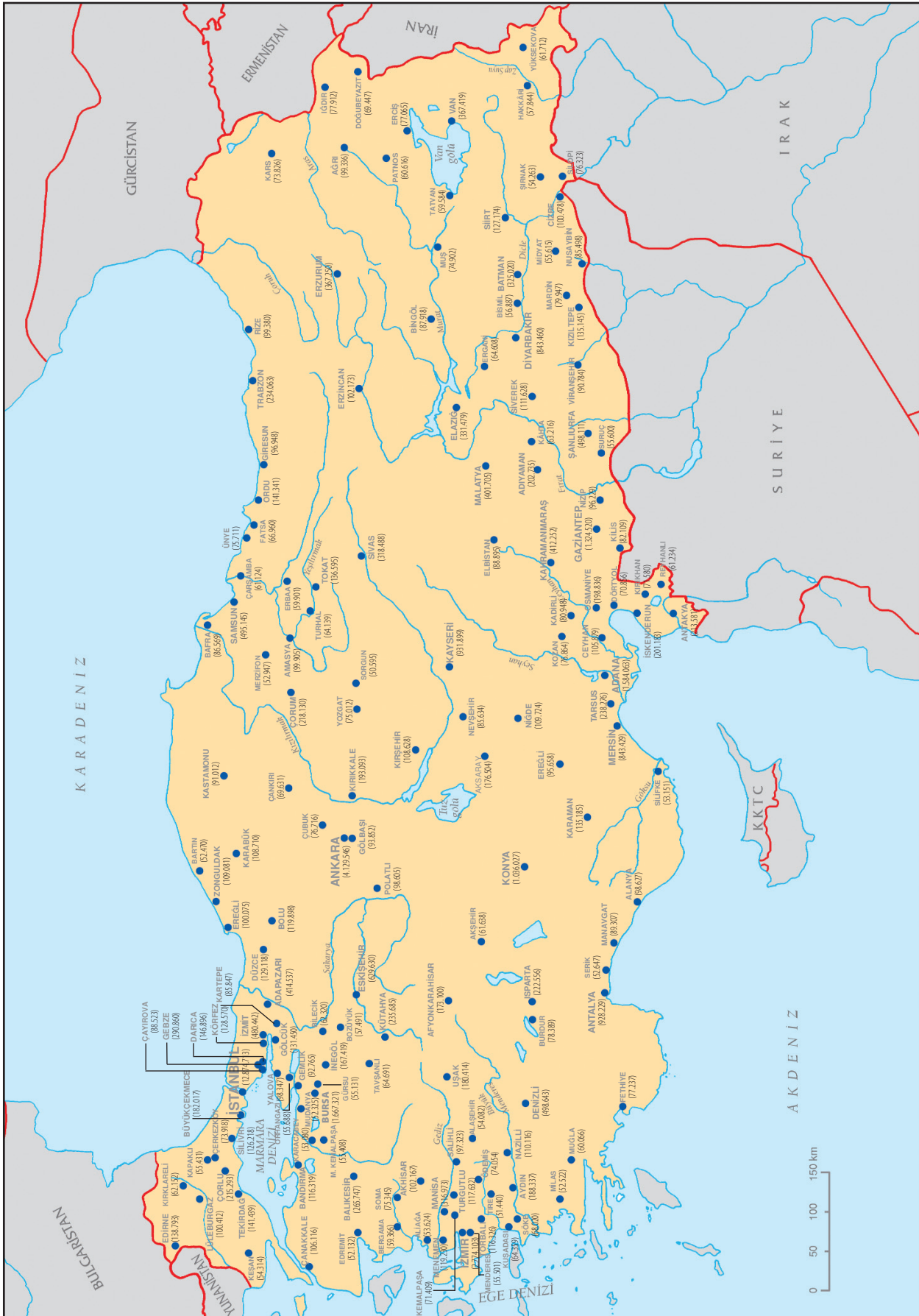

Türkiye yüzey şekillerinin ana çizgileri

TÜRKİYE

Türkiye'nin idari haritası

Türkiye’de nüfusu 50.000’in üstünde olan yerleşim yerlerinin dağılımı (31.12.2010)

TÜRKİYE

Trakya ismi kullanılabilirse de günümüzde yalnız Trakya denilmektedir. Trakya için bazı yayınlarda Paşaeli adı kullanılmışsa da tutulmamıştır. Çevresinin uzunluğu 1258 kilometreyi bulan Trakya'nın büyük kesimi denizlerle kuşatılmıştır (Karadeniz kıyısı 177 km., İstanbul Boğazı kıyısı 55 km., Marmara denizi kıyısı 264 km., Çanakkale Boğazı kıyısı 78 km., Ege denizi kıyısı 212 km.) ve deniz kıyıları bütün çevrenin % 63'ünü oluşturur. Kara sınırları (472 km.) aynı zamanda Türkiye'nin Yunanistan (203 km.) ve Bulgaristan'la (269 km.) olan sınırlarıdır.

Trakya'nın ortalama yükseltisi (180 m.) Türkiye'nin ortalama yükseltisinin (1131 m.) çok altındadır. Yükseltisi 250 metrenin altında bulunan yerler Trakya yüzölçümünün % 83'ünü oluşturur. Bu oran Trakya'da ova ve platoların çok yer tuttuğunu, dağlık alanların ise az yer kapladığını gösterir. Bununla birlikte dağ görünümünde alanlar da vardır. Bunlardan biri, Trakya'nın Karadeniz kıyısına paralel olarak kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan Istranca dağlık kütesidir. Yeni haritalarda Yıldız dağları diye kaydedilen bu dağların en yüksek noktası Mahya doruğudur (1031 m.). Trakya'nın güneyinde dağ adı verilebilecek iki engebe daha dikkati çeker. Bunlar Marmara kıyılarını izleyen Ganos dağı (Uçakbaşı zirvesi: 924 m.) ve Ege kıyıları (Saros körfezi) yakınında Korudağı'dır (Kuştüneyi zirvesi: 676 m.). Bu dağlar arasına büyük bir çanak biçiminde Ergene havzası girmiştir. Bir geçiş kuşağında yer alan Trakya'nın ikliminde Akdeniz iklimiyle Balkan yarımadasında görülen iklimin (Edirne'de 25 Ocak 1942'de kaydedilen -22°, 2'lik ölçüm, aynı tarihte Lüleburgaz'da -24°, 2'lik ölçüm) ortak etkisi hissedilir. İç kesimlerdeki bu iklim tipine karşılık Karadeniz kıyılarında yağışları bol, kışları epeyce sert, yazları serin bir iklim hâkimdir.

Trakya'da Anadolu'da olduğu gibi kıyı kesimleri ormanların başlıca toplanma alanıdır. Istrancalar'ın kuzey yamaçlarında (Karadeniz'e bakan yamacı) kayın (doğu kayını), Ergene havzasına bakan güney yamaçlarında meşe hâkimdir. Bu yamaçta meşelerin arasına "doğu gürgeni" adı verilen gürgen tipi de karışmıştır. Ganos ve Kuru dağlarının Ergene havzasına bakan yamaçlarında da meşe türleri egemendir. Trakya'da az bulunan iğne yapraklı ağaçların en fazla yer aldığı alan güneydeki Korudağı'nın üzeridir. Burada daha çok kızılçam görülür; aralarına seyrek olarak karaçam da karışır. Trakya'nın ortasındaki Erge-

ne havzasının doğal bitki örtüsü step (bozkır) görünüşüdür. Fakat bu step doğal olmayıp yüzyıllardan beri ormanların tahribi sonucunda oluşan "antropojen step"tir. Trakya'da iyi korunmuş bir orman olarak İstanbul'un kuzeyindeki Belgrad ormanından söz edilebilir. Adını XVI. yüzyılda Belgrad'dan gelen bir grup insan tarafından kurulan Belgrad köyünden alan bu ormanda başlıca elemanlar meşe ve kestanelerdir. Küçük dereler vasıtasıyla sularını Karadeniz'e, İstanbul Boğazı'na ve Marmara denizine ulaştıran alanlar Trakya'da çok sınırlıdır. Buna karşılık Trakya sularının büyük kısmı Ergene ırmağı vasıtasıyla toplanarak Meriç'e ve bu yolla Ege denizine ulaşır. Önemli sayılabilecek göller İstanbul yakınındaki lagünlerdir (deniz kulağı gölleri). Bunlar Marmara kıyısında Küçükçekmece ve Büyükçekmece gölleriyle Karadeniz kıyısına yakın olan Terkos gölüdür (yeni adıyla Durusu gölü). Bu sonuncusu 1885 yılından beri İstanbul'un Avrupa yakasının büyük kısmının suyunu temin eder. Bunların dışında bir göl grubu da Meriç deltasında bulunan küçük delta gölleridir.

2010 yılı nüfus sayımının sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 87'si Anadolu (64.064.709), % 13'ü Trakya (9.658.279) toprakları üzerinde yaşar. Buna göre Türkiye'de kilometrekareye düşen nüfus yoğunluğu doksan dört, Anadolu'da 84,5, Trakya'da 407'dir. Trakya'da nüfus yoğunluğunun bu derece yüksek olmasında İstanbul gibi 12 milyon nüfusluk bir şehrin nüfusunun büyük bir kısmının Trakya kesiminde yaşaması, ayrıca Trakya'da beş şehrin daha nüfusunun 100.000'i aşması (Çorlu 215.293, Tekirdağ 141.439, Edirne 138.793, Silivri 126.218, Lüleburgaz 100.412) etken olmaktadır. Trakya'da nüfusun en kalabalık olduğu kesim İstanbul Boğazı ile Marmara denizi kıyıları, orta derecede nüfus yoğunluğuna sahip yerler Ergene havzası, تنها yerler ise Istranca dağlarının Karadeniz'e bakan yamaçlarıdır. Bu sonuncu alan aynı zamanda Türkiye kıyılarının en az nüfuslu kesimidir. Trakya'nın ekonomik coğrafyasında tarımın ağırlıklı payı vardır. Tarım türleri arasında buğday öncelikli sırayı alır. Buğdayla nöbetleşe ekilen şeker pancarı, ay çiçeği, sulak alanlarda (Meriç kıyılarında) pirinç, elverişli bazı alanlarda pamuk ekimi çeşitlilik kazandırır. Trakya'da Cumhuriyet dönemindeki sanayi faaliyetlerinin öncülüğünü Alpullu'da şeker fabrikası ile Tekirdağ'daki içki fabrikaları yapmış, bunu bitkisel yağ fabrikaları izlemiş, yakın yıllara gelin-

diğinde Çerkezköy ve Çorlu çevresindeki çok çeşitli sanayi kuruluşları Trakya'nın sanayileşmesinde büyük rol oynamıştır. İstanbul şehri ve çevresiyle Haliç kıyıları Cumhuriyet'ten önceki dönemde de ülkenin en önemli sanayi alanı olarak dikkati çekmiştir. Trakya'nın Türkiye ulaşım coğrafyasındaki rolü Türkiye'yi Avrupa'ya bağlayan yolların başlangıç ve geçiş yeri olması sebebiyle daima önemini korumakta ve bu önem gitgide artmaktadır (Türkiye topraklarının büyük kesimini oluşturan Anadolu'nun fiziki ve beşerî coğrafyası için bk. ANADOLU [Coğrafya]).

BİBLİYOGRAFYA :

Arif Müfit Mansel, *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul 1938, s. 19, 22; Mehmet Oluç, *Trakya Ziraat Ekonomisi*, İstanbul 1946, s. 65-143; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 10; Hamit İnandık, *Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş*, İstanbul 1965, s. 28-32; Yusuf Dönmez, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, İstanbul 1968, s. 11, 12; Besim Darkot, *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul 1972, s. 4, 5, 6, 7, 14, 22, 28, 49, 53-54, 130, 212; a.mlf. – Metin Tuncel, *Marmara Bölgesi Coğrafyası*, İstanbul 1981, s. 12, 52, 96, 97, 105; Metin Tuncel, *Göllerimiz*, İstanbul 1975, s. 3, 21; a.mlf., "Türkiye'nin Farklılığı ve Çeşitliliği", *Globe*, sy. 1, İstanbul 1993, s. 162; a.mlf., "Türkiye", *Gelişim: Büyük Coğrafya Ansiklopedisi*, İstanbul, ts. (Gelişim Yayınları), III, 721-726; *Türkiye İstatistik Yıllığı 2002*, Ankara 2003, s. 4, 5, 7; Ali Tanoğlu, "Türkiye'nin İrtifa Kuşakları", *Türk Coğrafya Dergisi*, sy. 9-10, İstanbul 1947, s. 43-44; a.mlf., "Türkiye'nin Coğrafi Mevkii ve Bu Mevki ile İlgili Bazı Meseleler", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, VII/13, İstanbul 1963, s. 50-63; Ahmet Ardel, "Trakya'nın Jeomorfolojisi", *Türk Coğrafya Dergisi*, sy. 17 (1957), s. 152-158; Sırrı Erinc, "Türkiye: İnsan ve Ortam", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, sy. X/18-19 (1973), s. 1-33; Ajun Kurter, "Istranca (Yıldız) Dağlarının Temel Yapısal ve Jeomorfolojik Özellikleri", *GDAAD*, VI-VII (1978), s. 2.

METİN TUNCEL

II. TARİH

XI. yüzyılda Anadolu'yu yurt edinen Türkler burada kurdukları devletleri daha çok kurucularının veya bölgenin adıyla anmışlardır. Türkiye adı Batı kaynaklarında II. Haçlı Seferi'nden sonra görülmeye başlanmıştır. Arapça "berrü't-Türkiye" ifadesi de XIV. yüzyıl başlarında kullanılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nde milliyetçiliğin ve ayrımcılığın ortaya çıkması Türk aydınlarını da etkiledi, Türk milliyetçiliği imparatorluğun dağılma sürecinin hızlandığı II. Meşrutiyet döneminde ortaya çıktı. I. Dünya Savaşı'nın ardından ülkenin parçalanması Türk milliyetçiliğini yeniden canlandırdı ve "Türkler için Türkiye" sonucunda gelindi. Savunulması gereken vatan toprakları Erzu-